

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.60.23-35>

УДК 72.025:069.23

Брич Марія Тарасівна,
кандидат архітектури, асистент
кафедри Дизайну та основ архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»
marichka_brych@hotmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-1074-0083>

ВІЛЬНИЙ ПРОСТІР ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКСПОЗИЦІЇ МУЗЕЇВ ПІД ВІДКРИТИМ НЕБОМ

Анотація: у статті розглянуто основні види вільних просторів, які найчастіше зустрічаються в межах музеїв під відкритим небом. Визначено їх особливості та проаналізовано можливі шляхи їх використання відповідно до концепцій виставкової діяльності таких закладів. Запропоновано способи залучення вільних просторів до експозиції як невід'ємної частини музеїв.

Ключові слова: музей під відкритим небом; експозиція; культурний ландшафт; пам'ятка.

Постановка проблеми.

У сфері збереження архітектурної спадщини актуальною проблемою є неналежний рівень уваги до оточуючого середовища пам'яткових об'єктів. Суть пам'ятки закладена не лише у її матеріальній структурі, але й в історично сформованому середовищі та просторовій конфігурації, які виявляють історико-культурний зміст, збагачують образно-художні властивості.

Саме у музеях під відкритим небом характерним є використання не лише пам'яткових об'єктів та структур, але й вільних площ між ними. Елементом експозиції стають культурні ландшафти - угіддя садиб і резиденцій, палацові парки, території монастирів, промислові ландшафти, меморіальні пам'ятні місця тощо. Всі ці простори важливо залучати до виставкової діяльності музею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Музеї під відкритим небом сьогодні знаходяться в центрі численних досліджень. За останні роки з'являється все більше теоретичних та методологічних обґрунтувань на тему формування музеїв, в центрі яких - пам'ятки архітектури та археології. Серед дослідників можна згадати прізвища В. Ієвлевої, О. Попельницького, О. Жукової, А. Данилюка та З. Гудченко. У теоретичних працях з музеєзнавства дане питання згадують Г. Новікова, Т. Юренєва, О. Мастеніца. Ключовими є окремі напрацювання щодо методики охорони та реставрації, методичних засад утримання та функціональної

адаптації пам'яток, а саме публікації Л. Прибєги, В. Вечерського, О. Титової та Д. Кепіна. Тема використання культурних ландшафтів більш дослідженою є у працях закордонних дослідників (М Кулешова, Т. Грейдер, Л. Гаркович, Ю. Бучас, Д. Гардісті, М. Еванс, А. Робертс, П. Нельсон та ін.), але їх праці мають культурологічний характер і не розглядають практичні проблеми. В. Северін, Л. Калініна, М. Каулен, Т. Курянова, І. Посохов, С. Цигичко, Т. Белофастова, І. Шевцов розглядають особливості виставок просто неба.

Однак проблема загального розпланування та архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом на сьогодні є відкритою і потребує більш ґрунтовного осмислення. У публікаціях українських і зарубіжних авторів загальні принципи та підходи до формування сучасного виставкового простору систематично не досліджено. Існують численні наукові праці, які описують особливості формування експозицій «вітринних музеїв», що розташовуються у приміщенні. Проте, особливості організації виставкового простору у музеях під відкритим небом недостатньо висвітлені у науковій літературі.

Метою публікації є визначити ефективні підходи до формування експозицій під відкритим небом, зокрема виявити особливості використання вільних просторів, які є елементами музеїв, створених на основі музеєфікованого пам'яткового середовища.

Основна частина.

Найважливішим принципом створення музеїв під відкритим небом будь-якого типу є використання комплексного підходу. І, хоча багато таких закладів використовують транслоковані пам'ятки, більш ефективним є метод «in situ», тобто формування музею на оригінальному місці розташування пам'яток. В таких випадках ландшафт також стає об'єктом охорони.

В «Нарському документі про автентичність» зазначено, що джерела інформації про пам'ятку можуть міститися як безпосередньо в ній, так і поза ним і включають концепцію та форму, матеріали та субстанцію, використання та функцію, традицію та майстерність, ситуацію та місце розташування, дух та враження, первісний стан та історичне становлення [15, с. 2].

Сучасні музеї стараються реалізувати діяльнісний підхід до організації своєї роботи. Вони перетворюються у великі культурно-освітні центри, а виставкова функція стає лише частиною загальної програми. Експозиція в них базується на таких поняттях: освіта, презентація, експеримент та жива історія. На їх основі гостей залучають до основних видів діяльності - споглядання, вивчення та участі. Споглядання пов'язане з конкретними пам'ятками та пейзажами, вивчення - з системою знакування, інтерпретацією і систематизацією отриманої інформації, а участь полягає в залученні відвідувача до активного творення культурного середовища, в якому він знаходиться.

Тому для просторової організації музеїв важливим є вибір методу актуалізації об'єктів культурної спадщини. Т. Кур'янова серед них виділяє трансляцію (фіксацію), інтерпретацію, реконструкцію та ревіталізацію [6, с. 56], а М. Каулен додає до згаданих ще й моделювання [4, с. 105].

Основними концепціями експозиційної діяльності у музеях під відкритим небом є розважально-виставкова, освітньо-навчальна, археологічна та наукова. Кожна з них передбачає певний набір організаційних форм, а саме:

1) розважально-виставкова концепція (виставки (знаряддя праці, предмети побуту), жива історія (ремесла, сільське господарство, традиції і фольклор), історичні реконструкції подій, свята і фестивалі, екскурсії довкола музею, мультимедійні заходи, туристична торгова інфраструктура (гастрономія, сувенірна продукція), історичні клуби);

2) освітньо-навчальна концепція (лекції і семінари, навчальні курси, майстер-класи, навчальні видання);

3) археологічна концепція (діючі розкопки, археологічні виставки, експериментальна археологія, «археодрами»);

4) наукова концепція (наукові дослідження, наукові видання, наукові реконструкції та експериментальна археологія, навчання персоналу, реставраційні майстерні) [13, с. 115-116].

Залежно від обраної концепції, визначається набір видів діяльності музею і відбувається зонування музею. Для зручності розділимо підходи до використання вільних просторів на два рівні залежно від масштабу – містобудівний та архітектурний.

Містобудівний рівень формування музею під відкритим небом визначимо як середовищне проектування загального об'єму ансамблю чи комплексу пам'яток. В. Северин трактує середовище як якісний, визначений, організований, структурований простір, оточений і наповнений будівлями, що мають потенціал взаємодії, потенціал зв'язаності й розвитку. Середовищне проектування в архітектурі характерне подоланням ізоляції об'ємної архітектури від оточення [10, с. 12].

Вільними просторами на містобудівному рівні можна назвати культурні ландшафти в межах музеїв під відкритим небом. Термін «культурний ландшафт» став об'єктом досліджень ще в першій пол. ХХ ст., проте до сьогодні існують численні його тлумачення. Згідно з найбільш поширеним трактуванням, культурний ландшафт є одночасно специфічною категорією культурної і природної спадщини [5, с. 285].

Поняття «культурний ландшафт» розвивається у двох основних напрямках. Один із них формується в ландшафтознавстві, де культурний ландшафт розглядається як комплекс, в якому природні процеси діють на рівні

з антропогенними. Другий напрямок, актуальний для даної статті, є міждисциплінарним і робить наголос на культурній складовій [12, с. 17-18]. Приймаємо наступне визначення: культурний ландшафт - це природно-культурний територіальний комплекс, що сформувався в результаті еволюційної взаємодії природи і людини, її соціокультурної та господарської діяльності і складається з характерних поєднань природних і культурних компонентів, що знаходяться в стійкому взаємозв'язку і взаємозумовленості [2, с. 16].

Такі території включають об'єкти, які не підлягають жодному сучасному функціональному пристосуванню, або просто є характерним елементом історичного середовища. Сьогодні в Україні, незважаючи на наявність таких просторів, вони рідко залучаються до експозиції і, переважно в занедбаному стані, служать фоном для основних пам'яток-експонатів.

Частиною експозиції музеїв під відкритим небом можуть стати наступні типи культурних ландшафтів (згідно класифікації ЮНЕСКО): цілеспрямовано створені, природно розвинуті, серед яких виділяються підтипи реліктових і тих, що розвиваються та асоціативні [16, с. 9-10].

Цілеспрямовано створені ландшафти - це об'єкти ландшафтної архітектури з певними плануванням та композицією, підпорядкованими авторському задуму. Саме вони становлять найбільший інтерес у культурологічному аспекті.

Природно розвинені ландшафти зазнають зміни в результаті процесів тривалого і цілеспрямованого впливу. До такого типу ландшафтів можна віднести території сільськогосподарського призначення. Реліктові ландшафти - це ландшафти, які занепадають в далекому для них культурному середовищі або в змінених природних умовах (напр., пам'ятки археологічної або палеонтологічної спадщини). Ландшафт, що розвивається, пов'язаний із традиційними культурами, які зберегли свою активну соціальну роль в тій частині сучасного суспільства, де сильний зв'язок з традиційним способом життя.

До асоціативних ландшафтів відносять комплекси, що становлять культурну цінність або мають зв'язок з історичними подіями, особистостями, художніми творами. В асоціативних ландшафтах культурна складова часто представлена не в матеріальній, а в ментальній формі. Завдяки цьому вони включаються в історико-культурний простір без зміни властивої їм природної ритміки та еволюції [12, с. 20-21].

У музеях під відкритим небом об'єктом показу найчастіше стають ландшафти першого типу. Вони, зазвичай, є елементами архітектурних ансамблів, зберігають багато матеріальних пам'яток і мають високі естетичні якості. При формуванні вільних відкритих площ культурних ландшафтів у

випадках знищення або зміни окремих елементів ландшафту в музеях під відкритим небом слід, в першу чергу, відновити основні візуальні зв'язки та загальну композицію. Недопустиме створення перешкод для споглядання природних пейзажів та архітектурних ансамблів, вписаних у середовище. Доповнення можливі лише у тому випадку, якщо вони не порушують цілісності та не руйнують притаманних пам'ятковим комплексам особливостей – композиції, просторової організації, розпланування, архітектурної форми і ін.

Природно розвинуті ландшафти в музеях під відкритим небом представлені сільськогосподарськими угіддями садиб, резиденцій чи монастирських комплексів, виробничими ландшафтами деяких промислових пам'яток. Такі території подібні до цілеспрямовано створених ландшафтів. Але основною їх характеристикою буде не естетична, а практична цінність. Такі ландшафти втрачають свою форму після припинення їх використання за запланованим призначенням. Їх збереження пов'язане з можливістю здійснення традиційних або близьких їм видів діяльності. Тому у музеях просто неба доцільним буде демонстрація виробничих процесів хоча б на невеликих фрагментах цих просторів. Особливо актуальним такий підхід є в екомузеях, де господарська діяльність може продовжуватися на постійній основі. В закладах, де такої можливості немає – цікавим рішенням може бути проведення експериментів з використанням традиційних історичних форм господарювання чи виробництва як з науково-дослідною метою, так і для демонстрації відвідувачам.

Територіям археологічних комплексів, які також відносяться до даної категорії ландшафтів, слід забезпечити охорону, доступ до огляду та, при потребі, подальшого вивчення. Їх експонування буде наближене до експонування пам'ятних місць, але можливе і використання для експериментальної археології.

Меморіальні ландшафти, де пам'яткова складова представлена в нематеріальній формі на основі зв'язку пам'ятного місця з певними подіями чи особистостями є складними для створення музеїв під відкритим небом. Тут пам'ятні місця виступають матеріальною основою інформаційного середовища музею, навіть при відсутності матеріальних свідчень. Пам'ятні місця і об'єкти (за винятком архітектурних) неможливо зберегти у незмінному вигляді. В основному архітектурно-просторова організація таких музеїв під відкритим небом полягає у реставрації, консервації та реконструкції історичних об'єктів, археологічних розкопок та демонстрації їх, а також проведення історичних реконструкцій та освітньої діяльності. Поряд зі збереженими автентичними елементами для наповнення середовища музею встановлюють пам'ятні знаки

(символічні монументи і пам'ятники, архітектурні об'єкти та ансамблі, музейні експозиції та інформаційні знаки).

В межах музею під відкритим небом для ревалоризації та організації вільних просторів на містобудівному рівні можна виділити три основні види діяльності: інтеграція (об'єднання в одне ціле будь-якого дезінтегрованого ландшафту), рекомпозиція (відновлення відомого початкового ландшафту) та цілісна реконструкція (відтворення незнайомого у всій повноті колишнього вигляду ландшафту) [7, с. 595].

Слід мати на увазі ряд особливостей, що відрізняють роботу реставраторів культурного ландшафту від реставраторів пам'яток архітектури. Ландшафт є динамічною системою, що розвивається. Його не можна відновити або зберегти в повній відповідності до певної дати. Реставрація ландшафту повинна проводитися на основі принципу відповідності історичного процесу його формування і розвитку як культурно-природного комплексу (на противагу принципу досягнення стану об'єкта спадщини на ту чи іншу дату) [1, с. 179].

Популярність маршрутів пішохідних екскурсій доводить, що простір сам по собі може бути цікавим, якщо правильно його організувати. Завдяки таким властивостям як складність, різноманітність та безперервність візуальних і транзитних зв'язків між частинами можна підвищити зацікавленість відвідувача простором. Є три основні підходи до його організації, а саме: чіткий поділ відокремлених зон, їх інтеграція у єдиний простір або комбінування з подальшим формуванням гнучких структур. У музеях під відкритим небом простори обмежені наявними пам'ятками, тому вибір підходу до організації простору залежить від розміщення існуючих об'єктів і організовується за рахунок їх доповнення новими елементами та формуванням туристичного маршруту. Розпланування туристичних маршрутів повинне обов'язково враховувати внутрішню композицію таких комплексів, щоб під час прогулянки з точок, в яких зупиняються відвідувачі, відкривалися цікаві ракурси.

Для відновлення візуальної цілісності вільних просторів культурних ландшафтів можна порекомендувати такі заходи: збереження композиційної цілісності, відновлення природного ландшафту, відтворення історично сформованих границь, формування системи відкритих і закритих просторів між матеріальними пам'ятками та символічними знаками, облаштування оглядових площадок та рекреаційних зон.

Серед виділених С. Цигичко аспектів, що забезпечують психо-емоційний комфорт архітектурно-художнього образу, відносно музеїв під відкритим небом можемо зазначити такі:

- 1) зручність огляду комплексу;

2) індивідуальність (у випадку музеїв під відкритим небом цей аспект забезпечуватимуть унікальні нерухомі пам'ятки, які стають домінантами на тлі ландшафту);

3) інформаційна насиченість, що виражається кількістю інформації, яку можна дізнатися;

4) можливість трансформації засобів ландшафтного дизайну (у випадку музеїв під відкритим небом – забезпечення простору, який можна використовувати для проведення різного роду заходів і трансформувати відповідно до потреб) [11, с. 20].

Архітектурний рівень формування музею під відкритим небом передбачає організацію наявних будівель, споруд і площ між ними. Нові підходи в дизайні та музейництві зумовили трансформацію виставкових просторів. В сучасних музеях під відкритим небом як основні експозиційні простори визначаємо наступні:

1) експозиційний простір - просторові виставкові системи та дизайнерські елементи експозиції, утворені обладнанням і наповненням середовища;

2) предметний простір - сукупність організованих архітектурних об'єктів і споруд та будівельних мас в їх просторовій організації;

3) функціональний простір - місце, відведене для реалізації діяльнісних процесів у музеї [13, с. 118].

Саме останній відповідає об'єкту дослідження даної статті. Наочна демонстрація завжди є більш дієвою, ніж констатуючі факти. Для підсилення асоціативності, в музеях під відкритим небом доцільним буде проведення історичних реконструкцій, що полягають у театральному відображенні певної історичної події. Вони можуть між собою дуже відрізнитися як за метою, так і за характером відтворюваного матеріалу, оскільки додатково можна виділити світоглядні, поведінкові, технічні, матеріальні реконструкції [8, с. 107]. Можна виокремити: реконструкції подій; реконструкції об'єктів; реконструкції символічних дій і ритуалів [9, с. 178].

Найприйнятнішою формою поєднання середовища музеїв під відкритим небом й історичної реконструкції можна вважати фольклорний-етнічний або культурно-історичний фестиваль, а також історичні реконструкції історичних подій. Можливість проведення реконструкції історичних подій повинна бути забезпечена просторовим плануванням. Важливе значення матиме відсутність в дисгармонуючих сучасних об'єктів і цілісність візуального сприйняття хоча б з оглядових точок [14, с. 151-152].

У підходах до архітектурної організації вільних просторів музеїв під відкритим небом актуальним є збереження вільних площ, щоб зацентувати увагу на експонати і створити простір для інтерактивної взаємодії відвідувача з

окремими пам'ятками. Через розмаїття архітектурних пам'яток організовується візуальне середовище, в якому увага спрямовується за допомогою освітлення, кольору і звуку, що підсилюють емоційний вплив на глядача, підвищують виразність пам'яток. На таких площах доцільно використовувати мультимедійні виставкові засоби: інтерактивні кіоски, інформаційні зони, інсталяції, музейні гіді, рольові або симуляційні ігри, голографічні та проєкційні установки, а також світло- та звукоапаратуру [3, с. 85]. Все більшої популярності набувають засоби доповненої та віртуальної реальності. Серед них для музеїв під відкритим небом актуальними є LBS (location based service), AR (augmented reality) та RVI (real video images). Наявність смартфонів у більшості людей та відповідне програмне забезпечення за допомогою QR-кодів чи подібного кодування даватиме відвідувачам можливість побачити на місці вільних просторів не лише краєвид або залишки втрачених споруд, але й віртуальні об'єкти, яких в реальності не існує.

З огляду на великі розміри більшості музеїв під відкритим небом, на архітектурному рівні розпланування на вільних просторах варто влаштовувати відпочинкові площадки з благоустроєм та озелененням. В таких рекреаційних зонах додатково можуть розміщуватися павільйони для демонстрації невеличких мультимедійних інсталяцій. Відпочинкові площадки можуть бути одночасно оглядовими точками, з яких відкривається гарний пейзаж.

Прикладом використання таких підходів може стати історико-культурний заповідник «Давній Пліснеськ» (с. Підгірці Бродівського р-ну Львівської обл.), на основі якого планується організувати археологічний музей під відкритим небом. На його території знаходиться невелика кількість фізичних пам'яткових об'єктів, які можна експонувати. Не враховуючи реконструкцію, консервацію та накриття павільйонами окремих археологічних об'єктів, виставкова концепція може передбачати таке використання вільних просторів:

1) створення парку на місці погано збереженого курганного могильника в західній частині заповідника (на його території можна додатково розмістити змодельовані «розкопки», де відвідувач зможе спробувати себе в ролі археолога або спостерігати, як такий процес відбувається);

2) облаштування двох оглядових майданчиків на території Підгорецького монастиря та в урочищі «Оленин парк» в центральній частині городища;

3) доповнення місць з невеликою концентрацією пам'яток об'єктами знакування та невеликими площадками для віртуальної чи анімаційної реконструкції 3D моделей споруд городища;

4) розробку тематичних піших і транспортних екскурсійних маршрутів, включаючи навколишні об'єкти (в т.ч. ансамбль Підгорецького замку поблизу), вздовж яких відвідувач не лише спостерігатиме краєвиди, експонати та

інформаційні стенди, але й знаходитиме різноманітні мітки, за допомогою яких зможе побачити віртуальні реконструкції втрачених будівель, специфічні події, які відбувалися на конкретному місці, або персонажа (так можна не лише подавати інформацію про експонати, але й, наприклад, вказувати на місце розташування наступної мітки маршруту, який проведе до певного «приза», або пропонуватиме виконання завдань для накопичення балів, які можна буде обміняти на сувенір);

5) формування площ з метою їх використання для театральних-анімаційних дійств та культурно-видовищних заходів між другою-четвертою та п'ятою оборонами лініями на території самого городища та в південній запусілій частині заповідника.

Висновки.

Музеї під відкритим небом включають широкий спектр різноманітних експонованих об'єктів, в тому числі ті, які не підлягають подальшому функціональному пристосуванню. Такі заклади трансформуються і перетворюються в багатофункціональні культурні центри, де працює кожен елемент. Як пам'яткові об'єкти, так і площі між ними виконують свою роль. Простір стає повноправним елементом експозиції в музеях під відкритим небом і може стати основою для різних театральних дійств, мультимедійних інсталяцій та туристичних оглядових маршрутів.

Узагальнюючи, можна розділити використання вільного простору в музеях під відкритим небом на два рівні – містобудівний та архітектурний.

На містобудівному рівні важливо забезпечити зручність огляду комплексу: розкрити найцікавіші фрагменти середовища, візуальні зв'язки, підкреслюючи основні естетичні, асоціативні, символічні та практичні властивості культурних ландшафтів в межах музею під відкритим небом. Досягається дана мета шляхом виявлення характерних рис культурного ландшафту та організації туристичних маршрутів, створення оглядових майданчиків і візуальних коридорів для їх ефективною демонстрації.

Крім аспектів пасивної демонстрації культурних ландшафтів у музеї під відкритим небом, вільні простори також можуть стати основою для активних видів діяльності, що більше відображено на архітектурному рівні організації. Актуальний сьогодні діяльнісний підхід до організації експозиційної діяльності передбачає проведення численних освітніх, культурних та розважальних заходів - навчальних програм, експериментальних досліджень, демонстрацій давніх ремесел та техніки, історичних реконструкцій тощо. Для їх здійснення важливо забезпечити мобільність простору, який можна використовувати і трансформувати відповідно до потреб.

Таким чином, вільний простір в музеях служить експонатом, елементом діяльнісних процесів та різноманітних заходів, а також слугує основним інструментом виявлення та підкреслення характерних рис експонованих комплексів та ансамблів.

Список джерел

1. Веденин Ю. А. Усадебный ландшафт как тип культурного наследия. *Культурный ландшафт как объект наследия*. М. : Институт наследия, 2004. С. 164-185.
2. Веденин Ю. А., Кулешова М. Е. Культурные ландшафты как категория наследия. *Культурный ландшафт как объект наследия*. М. : Институт наследия, 2004. С. 13-36.
3. Калинина Л. Л., Пролеткин И. В. и Шпак М. Е., Информационное пространство музея. *Справочник руководителя учреждения культуры*, 2006. Вып. 12. С. 83-88.
4. Каулен М. Е. *Музеефикация историко-культурного наследия России*. М.: Этерна, 2012. 432 С.
5. Курьянова Т. С. Культурный ландшафт: от изучения к практике. *Этнография Алтая и сопредельных территорий*, 2015. Вып. 9. С. 285-289.
6. Курьянова Т. С. Музей и нематериальное культурное наследие. *Вестник Томского государственного университета*, 2012. № 361. С. 55-57.
7. Онуфриенко Г. Ф. Организационно-правовые аспекты охраны культурных ландшафтов Польши. *Культурный ландшафт как объект наследия*. М. : Институт наследия, 2004. С. 588-597.
8. Посохов І. С. «Історичні реконструкції» як форма культурно-пізнавального туризму: теоретичні аспекти. *Географія та туризм*, 2014. Вип. 28. С. 103-112.
9. Посохов І. С. Історичні реконструкції як перспективний напрям подієвого туризму в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*, 2016. Вип. 40. С. 178-186.
10. Северин В. Д. Дизайн сучасної музейної експозиції в контексті розвитку інноваційних технологій: дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.07. Харків: Харківська державна академія дизайну і мистецтв, 2015. 297 С.
11. Цигичко С. П. Удосконалення еколого-естетичних властивостей архітектурно-просторового середовища великих міст (ландшафтний аспект): автореф. канд. архіт.: 18.00.01. Харків: Харківська національна академія міського господарства, 2007. 20 С.
12. Шматків А. С., Арсеньєва О. І. Культурний ландшафт як ресурс для розвитку регульованого туризму: сучасні уявлення та підходи до типології.

Сталий розвиток туризму: напрями, тенденції, технології. Улан-Уде : БІП, 2005. С. 15-25. 2005.

13. Brych M. T. General approaches to spatial formation of open-air museums exhibition. *Space & Form.* Szczecin, 2020, v.43. P. 113-122. DOI: 10.21005/pif.2020.43.C-01

14. Brych M. T. Peculiarities of memorial open-air museums space formation. *Space & Form.* Szczecin, 2019, v.37. P. 147-156. DOI: 10.21005/pif.2019.37.D-01

15. ICOMOS. The Nara Document on Authenticity [online], 1994. Доступно: <<https://www.icomos.org/charters/nara-e.pdf>> [Дата звернення: 10 квітня 2021]

16. UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. WHC-99/2 [online] *World Heritage Centre*, 1999. Доступно: <<https://whc.unesco.org/archive/opguide99.pdf>> [Дата звернення: 10 квітня 2021]

References

1. Vedenyn Yu. A. (2004). Estate landscape as a type of cultural heritage. [Usadebnyi landshaft kak tip kulturnogo naslediya] *Kulturnyy landshaft kak obyekt naslediya*, p. 164-185 (in Russian)

2. Vedenyn Yu. A., Kuleshova M. E. (2004). Cultural landscapes as a heritage category. [Kulturnye landshafty kak kategoriya naslediya] *Kulturnyy landshaft kak obyekt naslediya*, p. 13-36 (in Russian)

3. Kalinina L. L, Proletkin I. V & Shpak M. E. (2006). Information space of the museum. [Informatsionnoe prostranstvo muzeya] *Spravochnik rukovoditelya uchrezhdeniya kulturyi*, vyp. 12, p. 83-88 (in Russian)

4. Kaulen M. E. (2012). Museumification of the historical and cultural heritage of Russia. [Muzeefikatsiya istoriko-kulturnogo naslediya Rossii] M.: Eterna. 432 p. (in Russian)

5. Kurianova T. S. (2015). The cultural landscape: from study to practice. [Kulturnyy landshaft: ot izucheniya k praktike] *Etnografiia Altaia i Sopredelnykh Territorii*, 9, p. 285-289 (in Russian)

6. Kuryanova T. S. (2012). Museum and Intangible Cultural Heritage. [Muzei i nematerialnoe kulturnoe nasledie] *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta*, №361. С. 55-57. (in Russian)

7. Onufrienko G. F (2004). Organizational and legal aspects of the protection of cultural landscapes in Poland. [Organizatsionno-pravovyie aspekty ohrany kulturnykh landshaftov Polshi] *Kulturnyi landshaft kak obiekt naslediya*, p. 588-597 (in Russian)

8. Posokhov I. S. (2014). «Historical reenactment» as a form of cultural and cognitive tourism: theoretical aspects. [«Istorychni rekonstruktsii» yak forma kulturno-piznavalnoho turizmu: teoretychni aspekt] *Heohrafiia ta turyzm*, vyp. 28, p. 103-112 (in Ukrainian)

9. Posokhov I. S. (2016). Historical reenactment as a perspective direction in eventive tourism in Ukraine. [Istorychni rekonstruktsii yak perspektyvnyi napriam podiieivoho turyzmu v Ukraini] Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia mizhnarodni vidnosyny, vyp. 40, p. 178-186 (in Ukrainian)

10. Severyn V. D. (2015). Design of modern museum exhibition in the context of innovative technologies development. Ph.D. dis. [Dyzain suchasnoi muzeinoi ekspozytsii v konteksti rozvytku innovatsiinykh tekhnolohii] Kand. dys. Kharkivska derzhavna akademiia dyzainu i mystetstv, 297 p. (in Ukrainian)

11. Tsygychko S. P. (2007). Improving the ecological and aesthetic properties of the architectural and spatial environment in large cities (landscape aspect). Ph.D. author's ref. [Udoskonalennia ekoloho-estetychnykh vlastyvostei arkhitekturno-prostorovoho seredovyscha velykykh mist (landshaftnyi aspekt)] avtoref. kand. arkh. Kharkivska natsionalna akademiia miskoho hospodarstva, 20 p. (in Ukrainian)

12. Shmatkiv A. S., Arsenieva O. I. (2005). Cultural landscape as a resource for the development of regulated tourism: modern representations and approaches to typology. Kulturnyi landsaft yak resurs dlia rozvytku rehulovanoho turyzmu: suchasni uiavlennia ta pidkhody do typolohii] Stalyi rozvytok turyzmu: napriamy, tendentsii, tekhnolohii, p. 15-25. (in Ukrainian)

13. Brych M. T. (2019). Peculiarities of memorial open-air museums space formation. Space & Form, 37, p. 147-156. DOI: 10.21005/pif.2019.37.D-01

14. Brych M. T. (2020). General approaches to spatial formation of open-air museums exhibition. Space & Form, 43, p. 113-122. DOI: 10.21005/pif.2020.43.C-01

15. ICOMOS (1994). The Nara Document on Authenticity [online] Available at: <<https://www.icomos.org/charters/nara-e.pdf>> [Accessed: 10 April 2021]

16. UNESCO (1999). Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. WHC-99/2 [online] World Heritage Centre. Available at: <<https://whc.unesco.org/archive/opguide99.pdf>> [Accessed: 10 April 2021]

Аннотация

Брыч Мария Тарасовна, кандидат архитектуры, ассистент кафедры Дизайна и основ архитектуры, Национальный университет «Львовская политехника».

Свободное пространство как элемент экспозиции музея под открытым небом.

В статье рассмотрены основные виды свободных пространств, которые чаще всего встречаются в пределах музеев под открытым небом. Определены их особенности и проанализированы возможные пути их использования в соответствии с концепциями выставочной деятельности таких заведений.

Предложены способы привлечения свободных пространств в экспозицию как неотъемлемой части музеев.

Ключевые слова: музей под открытым небом; экспозиция; культурный ландшафт; памятка.

Annotation

Mariia Brych, ph. D., assistant, Department of Design and Architecture Fundamentals, Lviv Polytechnic National University.

Free space as an element of open-air museums' exhibition.

In the area of architectural heritage preservation, the leveling of monument objects' environment is an important problem. The essence of the monuments is laid not only in their material structure but also in a historically formed environment and spatial configuration that exhibits their historical and cultural content, enriches artistic properties.

Open-air museums are specific institutions that are characterized by the use of not only monumental volumes and structures but also the free space between them. Cultural landscapes - lands of estates and residences, parks in palace ensembles, territories of monastic complexes, industrial landscapes, memorial places, and archaeological complexes become elements of the exhibition. Features of exhibition space organization in open-air museums are not sufficiently highlighted in scientific literature.

Depending on the selected exhibition concept, a set of activities of the museum is determined and the museum zoning occurs. The use of free spaces is divided into two levels depending on the scale – urban planning and architectural. The urban planning level is responsible for the environmental design of the overall space of the ensemble or the complex of monuments. The architectural level of open-air museum formation envisages the organization of existing buildings, structures, and areas between them.

On the urban-planning level, it is important to ensure the convenience of the visual perception of the complex: to reveal the most interesting fragments of the environment and visual connections, to emphasize the basic aesthetic, associative, symbolic, and practical properties of cultural landscapes within the open-air museum. On the architectural level of organization, free spaces become the basis for many activities - various educational, cultural, and entertainment events.

Free space in museums serves as an exhibit, an element of activity processes and various events, and also serves as a basic tool for detecting and emphasizing the characteristic features of exhibited complexes and ensembles.

Keywords: open-air museum; exhibition; cultural landscape; monument.